

การศึกษาบริบทของลัทธิโอมชินริเกียวในประเทศญี่ปุ่น

Contextual analysis of the Aum Shinrikyo cult in Japan

ธีรนนท์ สุกิน¹

वादฟ้า เทพสถิตย์²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ต้องการอธิบายถึงปรากฏการณ์ลัทธิโอมชินริเกียวที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในประเทศญี่ปุ่นผ่านการศึกษาทางสังคมวิทยาและคติชนวิทยาในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางความเชื่อและตีความตัวผู้นำลัทธิสู่ผู้ศรัทธา บทความนี้ได้นำเสนอ 3 ประเด็นในการศึกษาหลัก ๆ คือ 1. ความเชื่อและพฤติกรรมโดยการวิเคราะห์หลักปฏิบัติหรือพิธีกรรม 2. การศึกษากระบวนการควบคุมทางสังคมว่าด้วยความเรื่องลัทธิโอมชินริเกียว 3. ใช้วิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาเพื่อเข้าใจวัฒนธรรมและบริบทในสังคมญี่ปุ่น

ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อของลัทธิโอมชินริเกียวที่ตอบโจทย์ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยการสร้างมาตรฐานค่านิยมให้กลายเป็นที่พึงพอใจของคนในลัทธิทั้งจากปรัชญา คำสอน และพิธีกรรมซึ่งสามารถควบคุมให้เชื่อได้ผ่านประสบการณ์ ทำให้เกิดความศรัทธาซึ่งเป็นการควบคุมทางจิตที่ส่งผลไปยังพฤติกรรมของผู้ศรัทธา มากไปกว่านั้น ความเชื่อในลัทธิโอมชินริเกียวยังสามารถเชื่อมโยงได้กับทฤษฎีการเกิดศาสนาได้ โดยจะกล่าวถึงทฤษฎีความกลัวภัย กล่าวคือ ความกลัวนั้นเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด โดยมนุษย์มักจะกลัวต่อสิ่งที่อยู่ในหรือนอกประสบการณ์ของตนเองหรือกลัวต่อสิ่งที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ดังนั้น “ความกลัว” จึงเป็นบ่อเกิดของศาสนา จากที่กล่าวไปข้างต้น เนื่องจากลัทธิโอมชินริเกียวได้เข้ามามีบทบาทในประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น โดยในการถือกำเนิดของลัทธิโอมชินริเกียวนั้น อยู่ในเวลาที่สังคมญี่ปุ่นเผชิญกับภาวะขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และกำลังหลงทาง จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นส่วนมากในยุคนั้นพึ่งลัทธิโอมชินริเกียวเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของตน

คำสำคัญ : ลัทธิโอมชินริเกียว, ความเชื่อ, พิธีกรรม, ญี่ปุ่น

Abstract

This article aims to explain the Aum Shinrikyo cult phenomenon that has altered Japan via the study of sociology and folklore in order to comprehend belief phenomena and analyze cult leaders' treatment of their followers. Faithful three major topics of investigation are presented in this paper: 1) Analyzing practices or rituals to understand beliefs and actions, 2) Researching

¹ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 6019003398

² นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 6019003760

Aum Shinrikyo cult's social control mechanisms, and 3) Using educational methods To comprehend Japanese culture and background, study folklore.

The research discovered that the cult of Aum Shinrikyo's beliefs meet human beings' fundamental requirements. By creating a set of moral principles that the cult's members may become mentally dependent upon through ideology, instruction, and experience-controllable rituals. This leads to faith, which is a mental control that influences a believer's actions. Additionally, the idea of the origin of religion might be connected to Aum Shinrikyo cult belief. It will discuss the theory that fear is a natural human instinct that develops from birth. People often have a dread of things that are inside or outside of their own experience or that are unnatural or that are not subject to the laws of nature. So the origin of religion is "fear." Considering the above, the Aum Shinrikyo cult has grown increasingly active in Japan. At a period when Japanese society is on the verge of collapse, the Aum Shinri Kyo cult emerges. As a result, the Aum Shinrikyo cult served as a mental anchor for the majority of Japanese people at the time.

Keywords : Aum Shinrikyo cult, Beliefs, Rituals, Japan

บทนำ

คำว่า “โอมชินริเกียว” ในภาษาญี่ปุ่น “オウム真理教” (Oumu Shinrikyo) คำว่า “โอม” มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง พลังแห่งการทำลายและสร้างสรรค์ในจักรวาล คำว่า “ชินริเกียว” หมายถึง คำสอนว่าด้วยเรื่องความจริงสูงสุด รวมคำแล้วจึงให้ความหมายว่า “ความจริงที่สูงที่สุด”

ลัทธิโอมชินริเกียวได้รับสถานภาพตามกฎหมายเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1989 การเข้ามาของลัทธิโอมชินริเกียวนั้นถือว่าเข้ามาได้อย่างตรงจังหะ กล่าวคือ ในช่วงที่ลัทธิโอมชินริเกียวได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมญี่ปุ่นในขณะนั้นเอง ประชาชนในประเทศญี่ปุ่นกำลังเผชิญหน้ากับภาวะขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และกำลังหลงทางสืบเนื่องมาจากผลพวงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ลัทธิโอมชินริเกียวมีการเติบโต และขยายในวงกว้างอย่างรวดเร็ว จนเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1995 ได้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกได้ว่าเป็นวินาศกรรมครั้งใหญ่อันน่าสะพรึงกลัวที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประเทศญี่ปุ่น สาวกลัทธิโอมชินริเกียว ได้ลงมือปฏิบัติการโจมตีขบวนรถไฟใต้ด้วยการปล่อยก๊าซซาริน ซึ่งเป็นก๊าซพิษไร้สีไร้กลิ่น มีฤทธิ์ทำลายระบบประสาท มีผู้เสียชีวิต 13 คน และบาดเจ็บอย่างน้อย 5,800 คน จากการโจมตีพร้อมกัน 5 ครั้งบนรถไฟ 3 สาย มากไปกว่านั้น สาวกคนสำคัญ ๆ ของลัทธิโอมชินริเกียวก็ไม่ใช่คนไร้การศึกษา แต่กลับมีทั้งนักวิทยาศาสตร์ นักเคมี นักฟิสิกส์ แพทย์ วิศวกร ฯลฯ ที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้เขียนมีความสนใจทำการศึกษา เรื่อง บริบทของลัทธิโอมชินริเกียวในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากผู้เขียนเล็งเห็นว่า ลัทธิโอมชินริเกียวนั้นมีอิทธิพลต่อคนญี่ปุ่น อีกทั้งยังสามารถควบคุมสังคมได้ทั้งในระดับจุลภาค และมหภาค มากไปกว่านั้น สมาชิกของลัทธิยังเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพที่เรียกว่ามีการศึกษา เพราะเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นการศึกษาไปยังลัทธิโอมชินริเกียวในประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและกลไกของลัทธิโอมชินริเกียวที่ส่งผลต่อคนในลัทธิและสังคม

วัตถุประสงค์

เพื่อเข้าใจบทบาทและกลไกของลัทธิโอมชินริเกียวที่ส่งผลต่อคนในลัทธิและสังคมด้วยความเชื่อ ผ่านการศึกษาด้วยมุมมองทางพฤิทยาการของคติชนวิทยาและสังคมวิทยา

1. ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนในลัทธิ

1.1 ประวัติผู้นำลัทธิ

โซโกะ อาซาฮาร่า ชื่อเดิมชื่อ ชิซุโอะ มาสึโมโตะ เกิดเมื่อ ปีค.ศ. 1955 พิการทางการเมืองเห็นตั้งแต่กำเนิด ในอายุ 5 ปี จึงเข้าการศึกษาในโรงเรียนสอนคนตาบอด หลังจากจบชั้นมัธยม จึงไปจะไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโตเกียว แต่สอบเข้าไม่สำเร็จ จึงหันไปศึกษาวิชาการแพทย์แผนจีน

ค.ศ. 1978 อาซาฮาระได้แต่งงาน และ ประกอบอาชีพขายยาสมุนไพร ในขณะเดียวกันก็ได้ศึกษาวิชาฟิสิกส์ไปด้วย ไม่นานหลังจากนั้น เขาก็เริ่มให้ความสนใจในด้านศาสนา และได้เข้าร่วมกับนิกาย “อะคอนชู” ซึ่งเน้นหลักคำสอนให้หลุดพ้นจากกรรมด้วยการนั่งกรรมฐาน หรือ การทำโยคะ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 อาซาฮาร่าและภรรยาเปิดสอนโยคะ และ ได้เดินทางไปศึกษาในอินเดีย (เนปาล) และ 2 ปีต่อมา เขาก็ได้ประกาศว่าตนเองบรรลุสัจธรรมแห่งชีวิตแล้ว และ ในปี ค.ศ. 1987 เขาได้เดินทางกลับมาประเทศญี่ปุ่น เปลี่ยนชื่อเป็น โซโกะ อาซาฮาร่า และ ตั้งสำนัก “โอมชินริเกียว” ขึ้นมา

ในปี ค.ศ. 1989 อาซาฮาร่าได้พยายามจดทะเบียนสำนักทางกฎหมาย ภายใต้กฎหมายสหกรณ์ด้านศาสนา เพื่อให้ได้สิทธิด้านภาษี สิทธิที่จะครอบครองทรัพย์สิน และ การคุ้มครองจากรัฐ แต่ไม่ได้รับการจดทะเบียนในตอนแรกจึงเกิดการประท้วงโดยคนในลัทธิที่ได้ถูกให้คำจำกัดความว่า “ชาวโอม” และ เดือนสิงหาในปีเดียวกันนั้น ลัทธิโอมชินริเกียวได้รับสถานภาพตามกฎหมายญี่ปุ่น

อาซาฮาร่าได้ประกาศว่าผลการตรวจเลือดของตนที่มหาวิทยาลัยเกียวโต เป็นเลือดชนิดพิเศษ ที่สามารถเพิ่มพลังจิตได้

1.2. พฤติกรรมของผู้นำลัทธิโอมชินริเกียว

อาซาฮาร่า มีความสนใจทางด้านความเชื่อ เขาจึงได้ลองเข้าร่วมนิกาย “อะคอนชู” ที่ประกอบด้วยพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาไปที่ประเทศอินเดียซึ่งเป็นประเทศต้นกำเนิดศาสนาเหล่านั้น อาซาฮาร่า ไม่ได้ชื่นชอบพุทธศาสนาแบบญี่ปุ่นดั้งเดิม แต่ให้ความสนใจกับพุทธแบบทิเบตและเถรวาทมากกว่า เขาจึงนำวิธีปฏิบัติแบบอะคอนชูมาใช้ และ เชื่อมกับเป้าหมายตนเองโดย มีเป้าหมายในการบรรลุและตรัสรู้ถึงชีวิตได้โดยการปฏิบัติโยคะและนั่งสมาธิ เขาสร้างภาพลักษณ์ของตนโดยการ ไว้หนวดเครา และ สวมใส่เสื้อคลุมสีขาวให้ดูเหมือนผู้ทรงศีลและเพื่อให้ดูน่าเคารพและน่ายำเกรง ในสายตาคนญี่ปุ่นภาพของโซโกะถูกมองในฐานะ “ผู้ไถ่บาป” แม้ว่าเขาจะได้ประมวลหลักธรรมหลากหลายศาสนาแต่ ไม่ว่าจะเป็น พระพุทธศาสนา ศาสนาฮินดู และ ศาสนาคริสต์ เขาแทนภาพตัวเองให้มีฐานะเหมือนพระเยซูคริสต์ เขาเรียกตนเองว่า “พระเยซูคริสต์แห่งปัจจุบัน และ พระผู้ไถ่บาปแห่งศตวรรษ” นี่จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เขาสร้างภาพลักษณ์ให้เหมือนพระเยซู และ เขาได้ใช้สารเสพติดเพื่อทำให้คนในลัทธิเชื่อฟัง ซึ่งเป็นการสร้างและควบคุมมากกว่าจะเป็นแนวทางของศาสนาที่สอนความดี

1.3. พฤติกรรมของคนในลัทธิโอมชินริเกียว

พฤติกรรมคนในลัทธิโอมชินริเกียวนั้น เป็นพฤติกรรมที่เรียกได้ว่าค่อนข้างมั่งงาย คลั่งไคล้ขั้นรุนแรง และหลงใหลอย่างสุดโต่ง มีผู้คนเลื่อมใสในคำสอน ของอาซาฮาระ สมาชิกในลัทธิหลายคนคลั่งไคล้อย่างไม่ลืมหูลืมตาในการสอนบทเรียนเรื่องการเข้าใจความทุกข์ และการปลดปล่อย อาซาฮาระได้รับค่าเรียน ค่าสินไหม และการบริจาคทรัพย์เป็นจำนวนมาก โดยเขาอ้างว่าเป็นการซื้อบุญ เพื่อโลกหน้า มากไปกว่านั้น สาวกของลัทธิโอมชินริเกียวก่อนหน้านี้ไม่เคยคนไร้การศึกษา แต่กลับกลายเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็น นักวิทยาศาสตร์ นักเคมี นักฟิสิกส์ แพทย์ วิศวกร ฯลฯ แต่พวกเขาไม่ได้ใช้เหตุผล และ ตรรกะทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ลัทธิโอมชินริเกียวแต่อย่างใด ซึ่งความเชื่อมั่นเหล่านั้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก การผิดหวังจากสังคมและหน้าที่การงาน การถูกไม่ยอมรับ ทำให้พวกเขาต้องหันหน้าเข้าสู่ที่พึ่งทางใจอันแรงกล้า

พฤติกรรมสำคัญที่ปรากฏให้เห็นในหน้าประวัติศาสตร์ คือ ในวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1995 สาวกลัทธิโอมชินริเกียวได้ลงมือปฏิบัติการโจมตีขบวนรถไฟได้ด้วยการปล่อยก๊าซซารินที่ถูกผลิตโดยสาวกที่จับบริษัทยาโทดาคีเคมีกายภาพที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการผลิตอาวุธเคมี จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นจึงได้ข้อสรุปว่า สาวกลัทธิโอมชินริเกียวนั้นนำความรู้ที่ตนได้ศึกษามาใช้สนับสนุนและต่อยอดลัทธิโอมชินริเกียวให้มีความเข้มแข็งขึ้น จนกลายเป็นลัทธิที่เป็นองค์กรก่อการร้าย รวมทั้งการต้มตุ๋น

1.4 พิธีกรรมของลัทธิโอมชินริเกียว

อาซาฮาระสร้างพิธีกรรมรับสาวกใหม่ขึ้นมา โดยการดื่มเลือดของเขาที่ผสมกับน้ำบางอย่างแล้วให้สาวกใหม่ดื่ม มีผู้อ้างว่า เขาต้องจ่ายเงินมากกว่า 6,115 ปอนด์ (257,243 บาท) เมื่อ ค.ศ. 1988 เพื่อร่วมพิธีนี้ นอกจากนั้นยังมีพิธีหมก กล่าวคือ ตัดผมของอาซาฮาระมากระจุกหนึ่ง นำไปต้มในน้ำเดือดแล้วนำไปให้สาวกดื่มอีกด้วย พิธีเหล่านี้เป็นพิธีกรรมเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ลัทธิโอมชินริเกียวมักจะอวดอ้างว่า แม้แต่ใน DNA ของอาซาฮาระก็พิเศษไม่เหมือนผู้ใด อีกทั้งพิธีกรรมทั้งหลายถูกคิดเป็นเงินเป็นทองทั้งสิ้น และทุกอย่างในตัวของอาซาฮาระก็เช่นเดียวกัน เคราของเขาถูกตัดขายเป็นเงิน น้ำที่อาซาฮาระชำระล้างร่างกายก็ถูกบรรจุขวดขายในรูปของน้ำศักดิ์สิทธิ์ และที่หลาย ๆ ศาสนาหรือลัทธิมีและพบเห็นทั่วไปคือ น้ำปักษิธรรมดาแต่ผ่านการสวดมนต์ท่องคาถาให้กลายเป็นน้ำมนต์พิเศษ อาซาฮาระคือเจ้าแห่งการต้มตุ๋น จะเรียกว่าเป็นนักธุรกิจหัวใสก็คงกล่าวไม่ไกลจากความเป็นจริง เพราะอาซาฮาระคิดหลักสูตรการหลุดพันหรือตรัสรู้สำหรับคนที่มีกำลังทรัพย์ต่างกัน ทุนมากก็คอร์สหนึ่ง ทุนน้อยก็อีกคอร์สหนึ่ง อาจจะเป็นคอร์สฝึกโยคะ หรืออาจเป็นคอร์สยกระดับพลังเหนือธรรมชาติ ลัทธิโอมชินริเกียวยังชักชวนให้สาวกบริจาคทรัพย์เข้ามายังสำนัก อ้างว่าเพื่อเป็นใบเบิกทางแห่งการหลุดพัน เป็นการทุ่มเงินซื้อหาบุญ หรือที่อยู่อันร่มเย็นในโลกหน้า ใครที่มีกำลังทรัพย์มากและบริจาคให้ลัทธิโอมชินริเกียวมาก ก็อาจได้รับของตอบแทนเป็นการถ่ายรูปคู่กับเจ้าลัทธิ หรือไม่ก็ได้รับน้ำชำระร่างกายของอาซาฮาระจำนวน 2 แกลลอน

2. การศึกษากระบวนการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อเรื่องลัทธิโอมชินริเกียว

ลัทธิโอมชินริเกียวนั้น ได้ใช้เครื่องมือทางความเชื่อมาชักจูงผู้คนในรูปแบบที่นำมาเป็นอาชญากรรม และหาผลประโยชน์เข้าลัทธิของตน กล่าวคือ การใช้เครื่องมือทางความเชื่อมาชักจูงผู้คนนั้น ลัทธิโอมชินริเกียวได้ใช้ความอ่อนแอภายใต้จิตใจของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีความกลัวภัย กล่าวคือ ความกลัวนั้นเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด โดยมนุษย์มักจะกลัวต่อสิ่งที่อยู่ในหรือนอกประสบการณ์ของตนเองหรือกลัวต่อสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ดังนั้น “ความกลัว” จึงเป็นบ่อเกิดของศาสนา อีกทั้งยังเป็นบ่อเกิดของความเชื่อ

มากไปกว่านั้นยังสามารถเชื่อมโยงได้กับทฤษฎีการแบ่งกลุ่มของลัทธิพิธีใหม่ ๆ ซึ่งทฤษฎีนี้สามารถแบ่งได้กว้าง ๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม ด้วยกัน ได้แก่ 1. กลุ่มที่เน้นการตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน 2. กลุ่มที่เน้นการควบคุมจิตใจ (Mind Control) 3. กลุ่มโลกแตก (Doomday Cult) และ 4. กลุ่มที่เน้นมิติทางสังคม ลัทธิโอมชินริเกียวนั้น จัดอยู่ในกลุ่มที่ 3. คือ กลุ่มโลกแตก โดยกลุ่มโลกแตกนี้จะเน้นความเชื่อที่ว่าโลกกำลังจะถึงวาระสุดท้าย จะเกิดภัยพิบัติรุนแรงในโลก และมนุษย์กลุ่มเดียวที่จะรอดคือสาวกในลัทธินั้น ซึ่งลัทธิโอมชินริเกียวมักจะเน้นว่าเจ้าสำนักเป็นผู้ที่ถูกพระเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมทั้งมนุษย์ต่างดาว เลือกสรรมาให้ช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากภัยในวันสิ้นโลก สาวกลัทธิโอมชินริเกียบบางส่วนนั้นมีฐานที่มาจากความเกลียดชังระบบสังคมที่เป็นอยู่ และไม่พอใจกับโลกนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงสามารถสร้างความฝันไว้ที่การกำหนดว่าวาระโลกแตก และกลุ่มตนจะสร้าง

โลกใหม่ขึ้นมา โดยตนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติการตามความเชื่อของลัทธิพิธีของตน จึงนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงในรถไฟใต้ดิน เมื่อปี ค.ศ.1995

2.1 ลัทธิโอมชินริเกียวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร

การที่ลัทธิโอมชินริเกียวก้าวเข้ามามีบทบาทในประเทศญี่ปุ่น ทำให้ประเทศญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ทำให้ลัทธิใหม่ ๆ เกิดขึ้นตามมาเรื่อย ๆ โดยมีบุคคลผู้อ้างตัวว่าเป็นศาสดาใหม่ ปลุกศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน กวาดต้อนเอาผู้คนที่มีศรัทธามารวมกลุ่มกัน คนที่ประกาศตัวว่าเป็นศาสดาใหม่เหล่านี้ส่วนมากมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่เหมาะกับสภาพสังคมที่กำลังเป็นอยู่ หรือสังคมที่กำลังเป็นอยู่ไม่เหมาะกับตัวเอง จึงปลุกตัวออกมาตั้งสังคมใหม่ในอุดมคติของตัวเอง เมื่อเวลาผ่านไปก็เกิดศรัทธาวิปริต เพราะกระแสจิตของตนเองเปลี่ยน อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยน หรือเนื่องมาจากความบีบคั้นทางสังคม

อีกทั้งรัฐบาล และสังคมญี่ปุ่นยังเกิดความกังวลจนถึงขนาดที่ต้องการให้บททวนว่าควรจะทำอะไร พระราชบัญญัติศาสนาของญี่ปุ่นที่ใช้กันอยู่หรือไม่ เพราะพระราชบัญญัติศาสนาของญี่ปุ่นนั้นให้สิทธิและเสรีภาพแก่การนับถือศาสนา และการจดทะเบียนจัดตั้งองค์กรศาสนาไว้อย่างกว้างขวาง มากไปกว่านั้น การเกิดลัทธิโอมชินริเกียวนั้น ยังสร้างให้บุคคลบางกลุ่มหวาดกลัวการนับถือศาสนา กล่าวคือ มีคนบางกลุ่มที่ไม่นับถือ และไม่มีความศรัทธาในศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว กลุ่มคนเหล่านี้เป็นส่วนน้อยของประเทศญี่ปุ่นในสมัยนั้น ซึ่งพวกเขามองว่าการเกิดขึ้นของลัทธินี้อาจนำไปสู่หายนะได้ สืบเนื่องจากการสร้างความเสียหายในรถไฟใต้ดินครั้งนั้น

จากเหตุการณ์ในรถไฟใต้ดินครั้งนั้น ทำให้มีการสืบ และลงลึกกับลัทธิโอมชินริเกียวมากขึ้น สืบสาวราวเรื่องจนได้ความว่า เมื่อในอดีต เคยมีอดีตสมาชิกธรรมได้เข้าร่วมพิธีกรรม และเป็นสาวกของลัทธิโอมชินริเกียวนั้น เรื่องราวเหล่านี้สร้างความประหลาดใจ และหวาดกลัวให้แก่ประชาชนในประเทศญี่ปุ่นมาก กล่าวคือ บุคคลที่มีตำแหน่งสูง ๆ ในประเทศ มีความรู้ มีการศึกษาที่ดี ยังเข้าร่วมกับลัทธินี้ได้ จึงเกิดเป็นประเด็นคำถามต่อ ๆ กันมาว่าลัทธินี้มีอิทธิพลขนาดที่ผู้นำประเทศยังเข้าร่วมกระบวนการด้วยเลยหรือ

3. ใช้วิธีการศึกษาทางจิตวิทยาเพื่อเข้าใจวัฒนธรรมและบริบทในสังคมญี่ปุ่น

การที่ลัทธิใช้วิธีการทางความเชื่อและค่านิยมมาควบคุมความประพฤติของผู้ศรัทธา อีกทั้งยังเป็นชักนำให้ผู้คนประพฤติตนตามแนวทางปฏิบัติหรือคุณค่าที่ลัทธิต้องการ หลังจากช่วงที่ลัทธิโอมชินริเกียวก่อได้สิ้นสุดลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งในระดับจุลภาคที่ส่งผลไปยังมหภาคโดย ในระดับจุลภาคเกิดสถานการณ์โกลาหลประชาชนเกิดความหวาดระแวงการขึ้นรถไฟใต้ดินในกรุงโตเกียว เนื่องจากการก่อวินาศกรรมโดยสมาชิกลัทธิโอม 5 คน ได้มีการใช้แก๊สซารินที่มีความเข้มข้น 30% ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บกว่าครึ่งหมื่นนั้น ชาวที่บรรยายอย่างน่าเวทนาในอาการคนที่ได้สุดดมแก๊สซารินเข้าไปนั้นว่ามีฤทธิ์ที่ทำลายระบบประสาทจากอาการเบื้องต้นที่น้ำมูกน้ำลายไหลสู่อาการรุนแรงมากขึ้นที่เกิดการชักกระตุก อัมพาต โคม่าและเสียชีวิตใน

ที่สุด เหตุการณ์เหล่านั้นที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อทั้งจากผู้ที่ประสบพบเจอเหตุการณ์จริง ต่างทำให้หนุ่มวลชนเกิดความหวาดกลัว และ เกิดการเติบโตขึ้นใหม่อย่างก้าวกระโดดของธุรกิจ “แท็กซี่” ในโตเกียวเพราะแม้ว่าจะเกิดการสืบสวนและจับกุมชาวโอมที่ก่อการร้ายบางส่วนและหัวหน้าลัทธิ แต่ประชาชนชาวญี่ปุ่นก็ยังคงไม่ไว้วางใจ และสำหรับบางส่วนที่ยังคงต้องใช้รถไฟฟ้าใต้ดินโตเกียว นั้น มักตื่นตระหนกเมื่อได้กลิ่นแปลก ๆ หรือ หากคนจามหรือไอ ก็จะมีเสียงดังกันทั้งขบวนด้วยความระแวง ความไม่ไว้วางใจในอีกสาเหตุหนึ่งนั้นเกิดจากการไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานของภาครัฐ เนื่องจากการสืบสวนที่มีข้อบกพร่องมากมายทั้งในหน้าที่ของนิติวิทยาศาสตร์ และการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเข้าใจสารเคมีชนิดนั้น ๆ จึงทำให้การดำเนินงานเกิดความล่าช้า จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลจากจุลภาคไปยังมหภาค คือ การทวนทวนและปรับเปลี่ยนโครงสร้างรัฐครั้งใหญ่ ทั้งในแง่กฎหมาย การเมือง การเตรียมพร้อมรับมือที่มีประสิทธิภาพขึ้น โดยญี่ปุ่นได้ปรับเปลี่ยนกฎหมาย ในพระราชบัญญัติศาสนาที่ให้เสรีภาพในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา มีการจดทะเบียนจัดตั้งองค์กรทางศาสนาไว้อย่างกว้างขวาง จึงการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่รับรองเสรีภาพทางศาสนา ให้มีความเข้มงวดขึ้น และแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีทางศาสนา การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการเฝ้าระวังภัยสาธารณะใหม่ในการพิจารณาภัยจากอาวุธชีวภาพ ให้บุคลากรมีประสิทธิภาพ รวมถึง เสริมสร้างระบบการสอบสวนทางวิทยาศาสตร์ให้ผู้ตรวจสอบมีความรู้และทักษะทางเทคนิคที่จำเป็น และ เพิ่มเติมการเฝ้าโดยกองกำลังพิเศษของญี่ปุ่นหลังเกิดเหตุการณ์เป็นระยะเวลา 3 ปี หรือ มากกว่านั้น

4. สรุปผลการศึกษา

ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่นำมาวิเคราะห์มี ทฤษฎีกำเนิดศาสนา และ ความต้องการขั้นมูลฐาน 5 ประการ โดย จะศึกษาบ่อเกิดของความเชื่อที่สามารถพิสูจน์ได้และศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมในการมีอยู่ของลัทธิโอมชินริเกียว ทฤษฎีกำเนิดศาสนามี ทฤษฎีความกลัวภัย ทฤษฎีการชดเชย ทฤษฎีอาถรรพณ์วิทยา และ ทฤษฎีความไม่รู้ในระเบียบธรรมชาติ เราเลือกใช้ 3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ คือ 1. ทฤษฎีความกลัวภัย 2. ทฤษฎีการชดเชย 3. ทฤษฎีอาถรรพณ์วิทยา มีคำอธิบายดังนี้

ทฤษฎีความกลัวภัย ความกลัวและความตื่นตระหนกที่ก่อกำเนิดภายในจิตใจของมนุษย์ ทั้งจากการกลัวในสิ่งที่ตนไม่รู้ ความกลัวจากการไม่รู้สึกลอดภัยในชีวิต นำไปสู่การคิดหาทางออก เพื่อแก้ไขปัญหาคความกลัวในจิตใจของตน โดยความกลัวสร้างให้เกิดการมีศรัทธาอย่างมีขอบเขต การจำนน และ ยอมสยบ ซึ่งนั่นคือ สาเหตุของการเกิดขึ้นของศาสนา

ทฤษฎีการชดเชย เป็นการสร้างภาพจำลองขึ้นมาชดเชยความกลัวของมนุษย์ หรือความอ่อนแอภายใต้จิตใจของมนุษย์ ซึ่งภาพที่ถูกจำลองขึ้นมาก็เป็นเทพเจ้าที่มนุษย์มีความเชื่อว่า มีลักษณะที่ยิ่งใหญ่ เข้มแข็ง พลังอำนาจ และมีเมตตาแก่นมนุษย์สามารถปกป้องดูแลมนุษย์จากความทุกข์ทั้งหมด ตามทฤษฎีของ ชิกมันด์ ฟรอยด์

นักจิตวิเคราะห์ (Psycho - analysis) อธิบายไว้ว่าการสร้างภาพจำลองขึ้นในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ก็เพื่อชดเชยในสิ่งที่ตนขาดไปในชีวิตที่ทำให้มนุษย์รู้สึกว่าเขาขาดบางสิ่งบางอย่าง และความบกพร่องของชีวิตจึงเป็นบ่อเกิดของศาสนา

ทฤษฎีอาถรรพณ์วิทยา ยอร์จ ทอมสัน นักสังคมนิยมในกลุ่มมาร์กซิสต์ อธิบายว่า ศาสนาเกิดจากอาถรรพณ์วิทยา (Homeopathic Magic) ที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่ามนุษย์สามารถสร้างภาพลงขึ้น สามารถควบคุมความเป็นจริงได้ ซึ่งแท้จริงเป็นเทคนิคการลงอย่างหนึ่งที่ใช้ในสังคมที่อาศัยอาถรรพณ์วิทยาเพื่อบงการความปรารถนาของตนแก่ธรรมชาติ เพราะมนุษย์ต้องต่อสู้กับธรรมชาติด้วยเทคนิคการผลิตและการควบคุมที่ล่าหลัง อาถรรพณ์วิทยาจึงเกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างเทคนิคและความบกพร่องต่าง ๆ ศาสนาถูกสร้างขึ้นปกครองใช้เป็นเครื่องมือรักษาอำนาจของตน ด้วยการอ้างถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ใดจะไม่สามารถละเมิดได้และถูกใช้ปลอมโยนสำหรับชนชั้นแรงงาน และผู้ยากจน โดยการยื่นความหวังในความผาสุกอันนิรันดร์ให้ในชาติหน้า จึงเปรียบได้ว่าศาสนา คือ เครื่องปลอบใจของสัตว์โลกผู้ถูกกดขี่ที่เกิดจากอาถรรพณ์วิทยา

ความเชื่อโอมชินริเกี่ยวข้องที่ตอบโจทย์ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยการสร้างมาตรฐานค่านิยมให้กลายเป็นที่พึงทางใจของคนในลัทธิทั้งจากปรัชญา คำสอน และ พิธีกรรมซึ่งสามารถควบคุมให้เชื่อได้ผ่านประสบการณ์ ทำให้เกิดความศรัทธาซึ่งเป็นการควบคุมทางจิตที่ส่งผลไปยังพฤติกรรมของผู้ศรัทธา

บทส่งท้าย

ในความเห็นของผู้เขียนนั้น ผู้เขียนทั้งสองเห็นร่วมกันว่า ลัทธิโอมชินริเกียวนั้นมีแต่พิธีกรรมและความเชื่อที่แปลกแตกต่างออกไป พิธีกรรมที่เกิดขึ้นแต่ละพิธีกรรมก็น่าหวาดกลัว คล้ายคลึงกับพระบิดาที่เป็นข่าวในไทยไปเมื่อไม่นานมานี้ เป็นการบูชาในตัวบุคคลมากเกินไป อีกทั้งสมาชิกของลัทธินี้ยังมีคนใหญ่คนโต เป็นคนที่มีการศึกษาในระดับที่สูง จึงทำให้ผู้เขียนเกิดความสงสัยว่านอกจากที่ลัทธิโอมชินริเกียวนั้นจะใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว ลัทธินี้ได้ใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับสาวกที่อยู่ในระดับแนวหน้าของประเทศ เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภราดา. 2565. โซโกะ อาซาฮาระ เจ้าลัทธิ 'โอม ชินริเกียว' ผู้ให้สาวกดื่มเลือด ทำเงินจากการขายเครา-
น้ำชำระร่างกาย สู่ขั้นก่อการร้าย โจมตีญี่ปุ่นด้วยก๊าซพิษ. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2565, จาก
<https://www.thepeople.co/read/45568>

พระเทพวัชรบัณฑิต,ศาสตราจารย์, ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. 2565.
ปรากฏการณ์แห่งศรัทธาในสังคมทุนนิยม: บทเรียนจากลัทธิโอมชินริเกียว. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2565, จาก
https://www.mcu.ac.th/directory_uploads/administrator/file_upload/20210504113040_0305BD26-2867-4812-9ECE-D03BE5826A0E.pdf

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. 2565. ศาสนาในสังคมโลกใหม่. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565, จาก
<http://www.human.cmu.ac.th/courseonline/huge/050104/data/104-29.pdf>

บ้านจอมยุทธ. 2565. การควบคุมทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565, จาก
https://www.baanjommyut.com/library/social_sciences/15.html

ศิลปวัฒนธรรม. 2565. 20 มี.ค 1995 : โอมชินริเกียว ถล่มรถไฟใต้ดินญี่ปุ่นด้วย “ก๊าซซาริน” โกลาหลทั่ว
โตเกียว!. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2565, จาก https://www.silpa-mag.com/this-day-in-history/article_29564

MGR Online. 2565. เปิดภูมิหลัง “โอมชินริเกียว” ลัทธิปีศาจสะเทือนญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน
2565, จาก <https://mgronline.com/japan/detail/9610000067706>

TOIISAN. 2563. “โอมชินริเกียว” ลัทธิลี้ลับที่ว่าด้วยวันสิ้นโลกและการสังหารหมู่. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565, จาก <https://www.unlockmen.com/nihon-stories-shinrikyo/>